

Toiminnallisen kohtaamisen kaari

Toiminnallinen työskentely auttaa lapsia ja nuoria ilmaisemaan itseään heille luontaisella tavalla. Toiminnallisuus voi lapsen ja aikuisen välisessä kohtaamisessa käynnistää vuoropuhelun, virittää tunneyhteyteen, motivoida työskentelyyn, houkuttaa tarinan-kerrontaan, auttaa lasta keskittymään sekä tuoda iloa ja huumoria työskentelyyn.

Useimmiten lapselle ja nuorelle on luonnollisempaa toimia kuin puhua omasta elämästään. Lapsella saattaa olla vaikeuksia kuvata kokemuksiaan, nimetä tunteitaan tai ylipäättään ymmärtää kokemaansa. Toiminnallisuus tarjoaa tilan, jossa kuvien, leikin, mielikuvien ja luovuuden avulla voi tarkastella elämäänsä.

Toiminnan on hyvä olla suunnitelmallista ja tavoitteellista: vetäjät ja osallistujat tietävät mitä, miksi ja miten tehdään. Toiminnallisten välineiden käytössä on tiettyjä säännön-mukaisuuksia, joita seuraamalla tapaamisen kulku helpottuu.

ETUKÄTEISVALMISTELUT:

- **työskentelytila:** hyvässä työskentelytilassa ei ole liikaa tai liian vähän ärsykeitä, vaan se auttaa lasta keskittymään. Rauhallisessa ympäristössä lapsen on helpompi keskittyä. Ulkopuoliset ärsykkeet ja keskeytykset on hyvä sulkea pois. Taustamusiikki voi rauhoittaa lasta. Myös veden juominen voi auttaa keskittymään.
- **työskentelypaikka:** vilkas lapsi hyötyy paikan ja asennon vaihtamisesta. Hän pitää yllä vireystilaansa liikehtimällä, joten liikkuminen rentouttaa ja parantaa lapsen keskittymistä. Anna lapselle stressipallo, sinitarraa tai muoviluvahaa.
- **lapsen valmistautuminen tapaamiseen:** lapsen tulee olla tietoinen palaverista ja siinä käsiteltävistä asioista. Kun lapselle on etukäteen kerrottu käsiteltävistä asioista, hän pystyy palaverissa paremmin ilmaisemaan omia ajatuksiaan, tunteitaan, odotuksiaan ja tarpeitaan. (katso Uskomme sinuun – usko sinäkin -käsikirja nuorilta nuorille s. 20–23. www.lskl.fi/usus)

VIRITTÄYTYMINEN on valmistautumista käsiteltävään teemaan. Virittäytyminen luo turvallisuuden tunnetta; ajatukset ja kokemukset kuullaan ja otetaan todesta. Virittäytymisen avulla luodaan yhteenkuuluvaisuutta.

Työskentelyyn **motivointi** on yhteydessä osallisuuteen. Lasta motivoi se, että työntekijä muistaa hänen nimensä, kertaa aiempien tapaamisen asiat, toistaa sattuneita tapahtu-

mia ja antaa myönteistä palautetta. Alussa kerrataan miksi työskennellään ja mitä tiedolla tehdään. Aikataulu (ohjelma ja kesto) on hyvä olla kaikkien näkyvässä vaikka fläppitaululla. Tämä tuo lapselle tunteen, että hänestä välitetään ja ollaan kiinnostuneita.

Virittäytymisessä lapsen **mielialaa ja viireystilaa** voi havainnollistaa tunnekorttien avulla. Millä mielellä olen nyt -kysymys suuntaa ajatukset taaksepäin asioihin, joiden parista on tultu siihen hetkeen. Kun päällimmäiset ajatukset ja tunteet on saatu purettua, on helpompi olla läsnä ja kohdistaa ajatukset tulevaan. Kannattaa ottaa selvää siitä, koska viimeksi lapsi on syönyt. Nälkäisen ja väsyneen lapsen kanssa on haastavaa työskennellä.

Lapsi aistii sen, onko **aikuinen aidosti läsnä**. Läsnäolo rakentuu kunnioituksesta, hyväksynnästä, empatiasta, aitoudesta, katsekontaktista, kosketuksesta (jos lapsi antaa koskea) ja herkkyydestä olla tilanteessa läsnä. Aitous ja rehellisyys kulkevat käsi-kädessä. Lapsen tarinaa ei pidä tulkita, vaan kannattaa kysyä uudestaan ja tarkentaa kuulemaansa.

Herkyys ilmenee myös siten, että aikuinen käyttää lapsen **ikätaason mukaista kieltä**. Lapsia kiinnostaa eloisa puhe, jossa on ilmeitä, eleitä ja kehollisuutta. Visuaalisuus auttaa pukemaan sanoiksi tapahtumia, tilanteita, ajatuksia ja tunteita.

Työskentelyn alussa on hyvä kerrata **yhteistyösopimukset**, joiden tarkoituksena on lisätä turvallisuutta osallistujien kesken. Kun pelisäännöt laaditaan yhdessä, on osallistujien helppo sitoutua niihin.

TYÖSKENTELYVAIHEESSA käsitellään tavoiteltua asiaa, ollaan kiinni ytimessä. Toiminnallisten välineiden käytössä on tärkeä huomioida, ettei väline ole itsetarkoitus, vaan lapsen kohtaamisessa se toimii vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineenä suhteessa asetettuun tavoitteeseen ja tarkoitukseen. Työskentelyn edetessä tavoite ja tarkoitus saattavat muuttua.

Toiminnallista välinettä käytettäessä:

- **Tutustutaan huolellisesti työskentelyvälineeseen:** ”Tiedän, mitä teen ja toiminnallinen väline on minulla hallussani. Olen kokeillut välinettä ja tiedän sen hyvät ja huonot puolet.”
- **Valitaan väline lapsen ja käsiteltävän teeman mukaan:** ”Otan huomioon lapsen iän ja kehityksen välineen valinnassa.”

- **Hyödynnetään lapsen omat ideat ja kiinnostuksen kohteet:** ”Minulla on herkkyyttä kuulla lapsen ideat, ja liitän toiminnan lapsen kiinnostuksen kohteisiin. Muistan, että lapsi tarvitsee taukoja työskentelyssä.”
- **Laaditaan tilanneherkkä suunnitelma:** ”En noudata tiukasti jotain runkoa, joten pystyn joustavasti vaihtamaan suunnitelmaani. Helpotan lapsen keskittymistä vaihtelemalla toiminnallisia tehtävätyyppejä (esim. korteista piirtämiseen).”

Eettisyys on työskentelyn ytimessä

- Työskentely on vapaaehtoista, lasta ei voi pakottaa puhumaan.
- Huolehditaan luottamuksellisuudesta ja turvallisuudesta: Työskentelyssä ei metsäitetä traumoja, vaan edetään askeleen kerrallaan, lasta kunnioittaen ja kuunnellen. Autetaan häntä saamaan sanoja tunteille ja selityksiä käyttäytymiselleen.
- Lapselle ei luvata sellaista, mitä ei pystytä pitämään.
- Etsitään lapsen tarinaa, ajatuksia ja kokemuksia, todellisia tai kuvitteellisia.

TYÖSKENTELYN PÄÄTTYESSÄ ei nosteta uusia asioita keskusteluun, vaan jäädytetään ja sulatellaan käsiteltäviä asioita. Lopettaessa voi jättää reilusti aikaa yhteiseen kivaan tekemiseen, jotta lapselle jäisi hyvä ja levollinen mieli kohtaamisesta. Kannustetaan selviytymistä ja korostetaan lapsen voimavaroja. Kertaa, jäsennä ja reflektoi käsitellyt asiat ja kannusta lasta antamaan palautetta tapaamisesta. Jokainen kohtaaminen voi voimaannuttaa lasta ja auttaa häntä oman elämäntarinan kokoamisessa. Parhaimman tuloksen ja hyödyn työskentelystä saa, kun kaikki lapsen ympärillä olevat aikuiset toimivat yhteisen suunnitelman mukaisesti lapsen hyväksi.

Kohtaamisen eri vaiheet ja sen herättämät tunteet ja ajatukset on hyvä käydä läpi työparin tai työohjaajan kanssa. On tärkeää ymmärtää itseään, erityisesti, jos työkseen ymmärtää ja kasvattaa toisia. Sijaistraumatisoituminen koskettaa jokaista, joka on tekemisissä traumatisoituneiden lasten, nuorten ja/tai aikuisten kanssa.

